

Ympäristöministeriö
PL 35
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo.ym@gov.fi

VIITE LAUSUNTOPYYNTÖ VN 34558/2023 (SAAPUNUT 16.2.2024)
ASIA LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI RAKENTAMISLAIN MUUTTAMISESTA

Ympäristöministeriö on pyytänyt Saamelaismuseum Siidan lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi rakentamislain muuttamisesta. Lausuntoon liittyvä materiaali on nähtävillä Ympäristöministeriön verkkosivuilla. Saamelaismuseum Siida on saamelaisalueella toimivaltainen viranomaisen arkeologisen kulttuuriperinnön sekä maiseman ja rakennusperinnön suojelun ja hoidon suhteen.

1.3. 2023 hyväksytyyn Rakentamislain tavoitteina on ollut sujuvoittaa rakentamista, tuoda ilmastonmuutoksen torjumisen kattavaksi osaksi rakentamisen lainsäädäntöä, vauhdittaa kiertotaloutta ja digitalisaatiota sekä parantaa rakentamisen laatua. Lausuntopyyntöön mukaan hallitusohjelmassa linjataan, että vuonna 2023 säädettyä rakentamislakia korjataan niin, että hallinnollinen taakka kevenee, byrokratia vähenee, valitusoikeus selkeytyy ja päävastuullisen toteuttajan vastuu täsmentyy. Lisäksi lakiin määritellään rakentamislupien käsittelyaikatakuu. Rakentamislain muutosta kutsutaan nimellä Rakentamislain korjaussarja. Rakentamislaki 751/2023 tulee voimaan 1.1.2025.

Purkamisluvan edellytykset

Rakentamislain 56 §:n mukaan päätös rakennuksen purkamisesta siirrettäisiin kunnalta suoraan rakennusvalvontaviranomaiselle. Säädöksen esittämät ehdot ja perusteet rakennuksen purkamiselle ovat tulkinnanvaraisia ja tulevat aiheuttamaan epäselviä tilanteita. Pykälässä 56 ei ole lainkaan mainintaa rakennetun ympäristön arvoista tai rakennussuojelun tavoitteista. Pykälään on lisätty kohta, jonka mukaan kunnanvaltuusto voisi myöntää rakennuksen purkamiseen luvan ilman poikkeamispäätöstä asemakaavan suojelumerkinnästä tai -määräyksestä. Purkamisluvan myöntämisen helpottaminen heikentää rakennettuun kulttuuriperintöön liittyvien arvojen huomioimista päätöksenteossa ja siten edesauttaa paikallisesti arvokkaan rakennuskannan purkamismahdollisuutta ilman, että museonviranomaiselle tulee välttämättä edes tietoa asiasta tai vaikutusmahdollisuutta. Helpottamalla purkamista luodaan tilanne, jossa rakennettua

kulttuuriperintöä katoaa peruuttamattomasti ja sitä myöden ympäristön historiallinen kerroksellisuus ja informatiivisuus ohenee.

Saamelaisalueella valtaosalla alueista on käytössä vain maakuntakaava, joka ohjaa maankäyttöä yleispiirteisellä tasolla. Maakuntakaavassa suojelumerkinnällä on merkitty vain Museoviraston laatiman, RKY 2009 -inventoinnin osoittamat valtakunnallisesti merkittävät rakennetun ympäristön kohteet. Saamelaisalueella yleis- tai asemakaavatasolla on suojeltu vain murto-osa inventoidusta, maakunnallisesti tai paikallisesti kulttuurihistoriallisesti merkittävästä rakennuskannasta. Myös inventoinnit ovat vajavaisia tai niistä saattaa puuttua arvotus.

Valitusoikeuden rajoittaminen

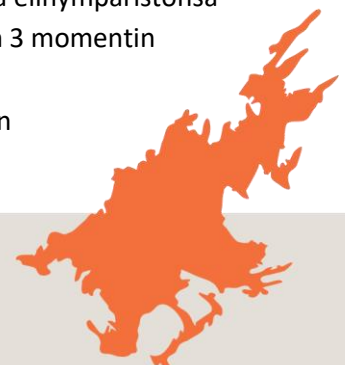
Rakentamislakia (751/2023) esitetään muutettavaksi siten, että lain valitusoikeuksien laajentamisesta luovuttaisiin (179 §, 181 §, 182 §). Museoviranomaisen ja ELY:n valitusoikeus kaventuisi sillä tavoin, että mahdollisuus valittaa päätöksistä liittyy vain maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaaseen rakennusperintöön. Muutoksen myötä valitusmahdollisuus poistuisi yhdistyksiltä, joiden toimialaan kuuluu kulttuuriperinnön vaaliminen ja rakennetun ympäristön laatuun vaikuttaminen. Myöskään yksittäisellä kuntalaisella ei olisi mahdollisuutta valittaa rakentamis- tai purkamisluvasta, joka koskisi suojellun rakennuksen tai historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaan rakennuksen purkamista. Yhdistys tai yksittäinen henkilö ei voisi valittaa myöskään päätöksistä valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävien suojeltujen kohteiden osalta.

Rakennussuojeluviranomaisen näkökulmasta valitusoikeuden rajoittaminen tarkoittaa käytännössä viranomaisen valitusoikeuden merkityksen korostumista sekä tilanteita, joissa valitusoikeus paikallisesti kulttuurihistoriallisesti merkittävään rakennuskantaan kohdistuviin toimenpiteisiin, kuten purkamiseen rajautuu hyvin suppeaksi. Paikallisesti arvokkaalla rakennuskannalla on suuri merkitys asukkailleen ja museoviranomaisella täytyy olla mahdollisuus vaikuttaa sen säilymiseen.

Saamelaismuseon kanta

Saamelaiset ovat ainoa Euroopan unionin alueella elävä oikeudellisesti tunnustettu alkuperäiskansa, ja kuuluvat myös kielelliseen ja kulttuurilliseen vähemmistöön. Perustuslain (17 § 3) mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten itsemääräämisoikeuden näkökulmasta vastuu heidän omasta kulttuuriperinnöstään ja sen suojelusta kuuluu ennen kaikkea saamelaisille osana heidän kulttuuri-itsehallintoaan.

Valitusoikeuden rajoittaminen tai sen kokonaan poistaminen on vastoin perustuslain 2 §:n 2 momentin säännöstä yksilön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista elinympäristönsä kehittämisessä. Samoin se on vastoin edellä mainittua perustuslain 17 §:n 3 momentin säännöstä. Käytäntö ei myöskään toteuta kaikille kuuluvaa vastuuta kulttuuriperinnöstä. Valitusoikeuden poistaminen on Suomea velvoittavan

kansainvälisen sopimuksen Århusin yleissopimuksen (SopS 122/2004) vastainen. Käytäntö saattaa myös aiheuttaa tilanteita, joissa kohteen merkityksen (valtakunnallinen/maakunnallinen) perusteella rajattu valitusoikeus voi olla hyvin tulkinnanvarainen.

Saamelaisalueen rakennettu kulttuuriperintö on osin täysin ainutlaatuista ja sen tyyppistä, ettei sitä löydy mistään muualta Suomesta. Maankäyttöpaineet saamelaisalueella ovat enenevässä määrin kasvaneet, ja sen myötä rakennuskannan purkaminen on kiihtynyt. Saamelaismuseum toteaa, että vallitsevassa tilanteessa niin maakunnallisesti kuin paikallisestikin kulttuurihistoriallisesti merkittävän rakennuskannan poistumista ei tule edistää. Myöskään museoviranomaisen toimintaedellytyksiä ei tule kaventaa eikä poistaa, sillä silloin luodaan tilanne, missä kulttuuriympäristön ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuskannan suojeleminen vaikeutuu huomattavasti. Rajoittamalla valitusoikeutta ja helpottamalla purkamista jopa suojellun rakennuskannan osalta viedään pohja museoviranomaiselle Museolaissa (314/2019) osoitetusta tehtävästä.

Taina Pieski
museonjohtaja

Satu Taivaskallio
amanuessi, rakennusperintö

